

Dalh...

UPPLEV

Hälsingegårdar

De ståtliga hälsingegårdarna gör sig ständigt påminna för den som reser genom Hälsingland. Gamla bondgårdar med detaljer så unika att de förärat utnämningen till Sveriges femtonde världsarv. I Hälsingland finns platser med spännande historia och gårdar med rum för livets fester. Upplev hälsingegårdarna du också!

Den här broschyren har tagits fram inom samverkansplattformen för världsarvet hälsingegårdar.
Redaktion: Åsemi Byström, Charlotta Netsman, Elisabeth Eriksson.
Text: Mélanie Platzgummer.
Foto: Lars Lööv.
Formgivning: Lena Engman.

VÄRLDSARVET

Hälsingegårdar

Sommaren 2012 skrevs sju hälsingegårdar in på UNESCOs världsarvslista under namnet "Decorated farmhouses of Hälsingland". Gårdarna blev därmed Sveriges femtonde världsarv och utnäm-

ningen baseras på hälsingegårdarnas tradition av rikt dekorerade rum för livets största högtider.

Mer om hälsingegårdarnas spännande historia och ytterligare information om

vilka gårdar som är öppna för besökare finns på de fyra besökscentrumen som är belägna på Erik-Anders i Söderhamn, Ol-Anders i Alfta, Träslottet i Arbrå och Stenegård i Järvsö.

På Gästgivars i Arbrå restaureras de ådringsmålade väggarna.

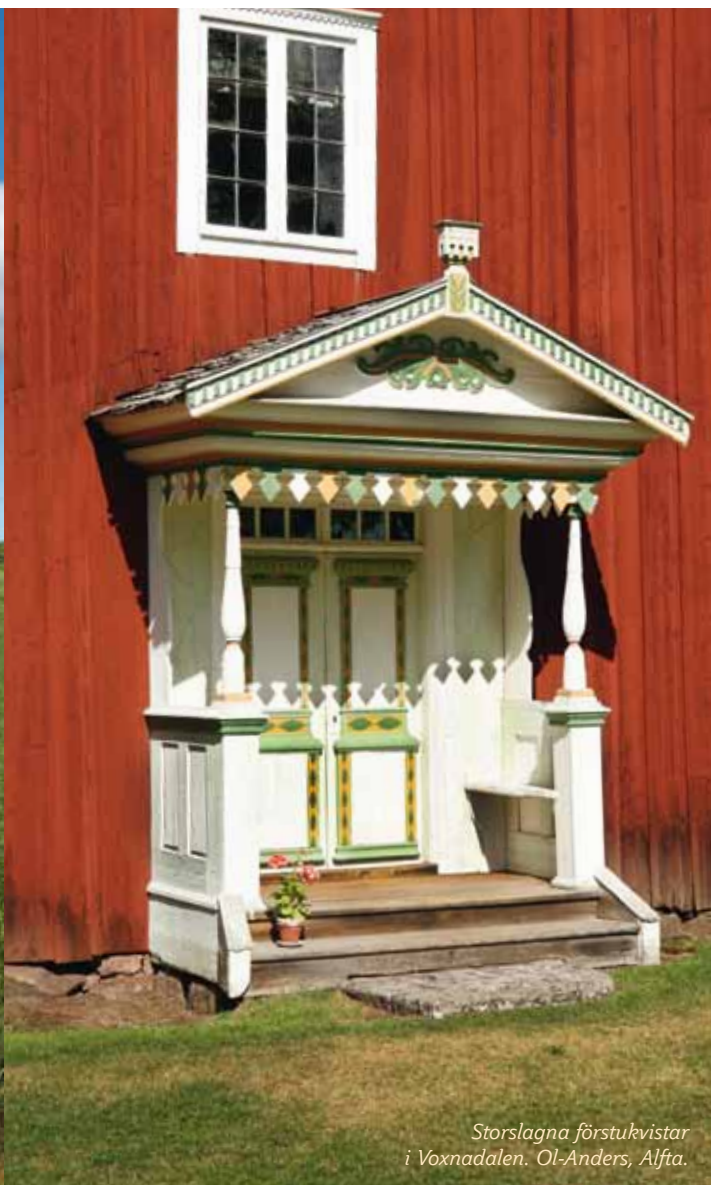
Tre generationer på trappan till Pallars i Långhed.

VÄRLDSARVSGÅRDARNA

Bommars i Letsbo, Ljusdal
Bortom Åa i Fågelsjö, Los
Erik-Anders i Asta, Söderala
Gästgivars i Vallsta, Arbrå
Jon-Lars i Långhed, Alfta
Kristofers i Stene, Järvsö
Pallars i Långhed, Alfta

Gårdar med historia

*Storslagna förstukvistar
i Voxnadalen. Ol-Anders, Alftra.*

I dag sätter runt 1000 hälsingegårdar sin prägel på landskapet Hälsingland. Gårdarna är i hög grad ett levande kulturarv och många har ägts av samma släkt i generationer. Hälsingegårdarna är med sina unika kombinationer av funktion och skönhet ett resultat av en lång byggnadstradition som nådde sin kulmen vid mitten av 1800-talet.

Gårdarnas utseende växlar över landskapet men förenas av upphovsmännens känsla för proportioner, stilsäkerhet och harmoni med omgivningen. Gemensamt är gårdarnas många byggnader, ibland så många som ett 20-tal, vilka alla fyllde sin särskilda funktion för livet på gården, för människor, djur, redskap eller mat. Den goda ekonomin som gav bönderna möjlighet att utveckla sina gårdar bottnar, utöver jordbruket, i handel med bland annat lin och skog.

Många gånger är byggnadens utseende ett resultat av starka lokala traditioner men influenser från barock, rokoko och Karl-Johanstil gör sig ofta påmind. Lokala strömningar har inte minst påverkat utseende på gårdarnas entréer. I Voxnadalen möts besökare av storslagna förstukvistar och i trakterna kring Forsa istället av vackert snidade dörrar.

*Vackert snidade fantasidjur, ornament och bibelcitat
på dörr av Jöns Månsson, Ystegårn i Hillsta, Forsa.*

Ystegårn i Hillsta.

Bortom Åa, Fågelsjö.

Ol-Anders, Alfta.

MÅLERI:

Rum för livets fester

Det är de dekorerade rummen för fest och högtider, de så kallade herrstugorna, som utgör grunden till världsarvet hälsingegårdar. Påkostade utsmyckningar har skänkt inramning till livets största högtider i rum som endast varit avsedda för fest. Allt tillsynes för att imponera på såväl grannar som långväga gäster. Men det bevarade interiöra måleriet i hälsingegårdarna innefattar mer än så, det är mångfacetterat och i sin omfattning världsunikt. Måleriet spänner från 1400-talets bonader med religiösa motiv till 1800-talets eleganta landskaps-

skildringar. Inspiration har inhämtats från kyrkorum såväl som stadsmiljö. Schabloner, marmorering, stänkmålning eller varför inte enfärgat som hos Karl-Johantidens borgare. Intrycken och teknikerna varierar, från målare till målare, från socken till socken. Lokala målare såväl som kringresande dalkarlar har smyckat de självägande hälsingska böndernas gårdar.

Det råder ingen tvekan om att hälsingebönderna har investerat mycket i sina hem och det är tydligt var man ansett att vissa tekniker haft sin plats.

Marmorering återfinns i förstugor och frihandsmåleri har passat i herrstugor. Schabloner har ansetts gångbara i de flesta rum och ökade i status under 1800-talets mitt. Schablonerna gjorde det lättare för målarna att upprepa mönster och på så sätt fånga känslan av de tryckta tapeter som blivit en alltmer efterfrågad statussymbol. Vackra tapeter blev med tiden allt populärare hos hälsingebönderna och utgör ytterliggare en färgstark del av gårdarnas interiöra historia.

NÅGRA KÄNDA MÅLARE OCH VAR DU HITTAR DEM

Gustaf Reuter (1699-1783)

Delsbo forngård, Bjuråkers forngård, Hälsinglands Museum, Ljusdalsbydens Museum

”Snickarmålaren” Erik Ersson (1730-1800)

Delsbo forngård, Forsa forngård, Högs kyrka, Hälsinglands Museum

Paul Hallberg (1734-1789)

Gnarps kyrka, Idenors kyrka

Jonas Hertman (1755-1804) och ”Hertmanskolan”

Mårtens Edsbyns hembygdsgård, Hälsinglands Museum

Björ Anders Hansson (1775-1837)

Ystegården i Hillsta, Mårtens Edsbyns hembygdsgård

Jonas Wallström (1798-1862)

Gästgivars i Vallsta, Hälsinglands Museum

Anders Ädel (1809-1888)

Ljusdalsbydens Museum, Kristofers i Stene, Engbergs i Stavsäter

Knutesfamiljen

Erik-Anders i Asta, Västerby i Rengsjö

Upplev hälsingegårdarna

Ersk-Mats i Hassela.

Kristofers i Järvsö.

Erik-Anders i Söderala.

Under sommaren öppnar ca 50 hälsingegårdar för besökare. Var gård har sin unika profil med guidning, café eller gårdsbutik. Några gårdar erbjuder Bo på Hälsingegård, en unik möjlighet att komma detta levande kulturarv riktigt nära för avkoppling och inspiration. Ta del av berättelser njut av lokalproducerad mat och sov i rum där gårdarnas invånare slumrat i historisk tid.

Observera att många hälsingegårdar är privata miljöer! Öppettider kan variera och tillgängligheten för personer med funktionshinder kan vara begränsad! Kontakta därför turistbyrå, besökscentrum eller gårdsägare innan ditt besök.

STORA HÄLSINGEGÅRDARS VÄG

Mellan gården Ol-Anders i Alfta och gården Mårtens i Edsbyn löper "Stora Hälsingegårdars väg". Den perfekta turen för dig som vill upptäcka gårdarna på egen hand med bil eller cykel. Vägen, som löper genom ett tusenårigt kulturlandskap, är en turistväg skyltad med den brunvita blomman.

www.storahalsingegardarsvag.se

FÖRENINGEN HÄLSINGEGÅRDAR

Det händer mycket runt hälsingegårdarna! Föreningen Hälsingegårdar bildades 1998 och är mötesplatsen för gårds-

ägare och alla andra som är intresserade av att bevara och utveckla gårdarna som levande kulturarv.

www.halsingegardar.org/

GÄSTRIKE-HÄLSINGE HEMBYGDSFÖRBUND

I Gävleborgs län finns en aktiv hembygdsrörelse. Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund är samlande organisation för länets 71 hembygd-föreningar. Förbundet värnar om kulturmiljöer och landskap genom bland annat stödja lokalhistorisk forskning och ordna kurser och aktiviteter.

www.hembygd.se/gastrikehalsinge

BO PÅ HÄLSINGEGÅRD

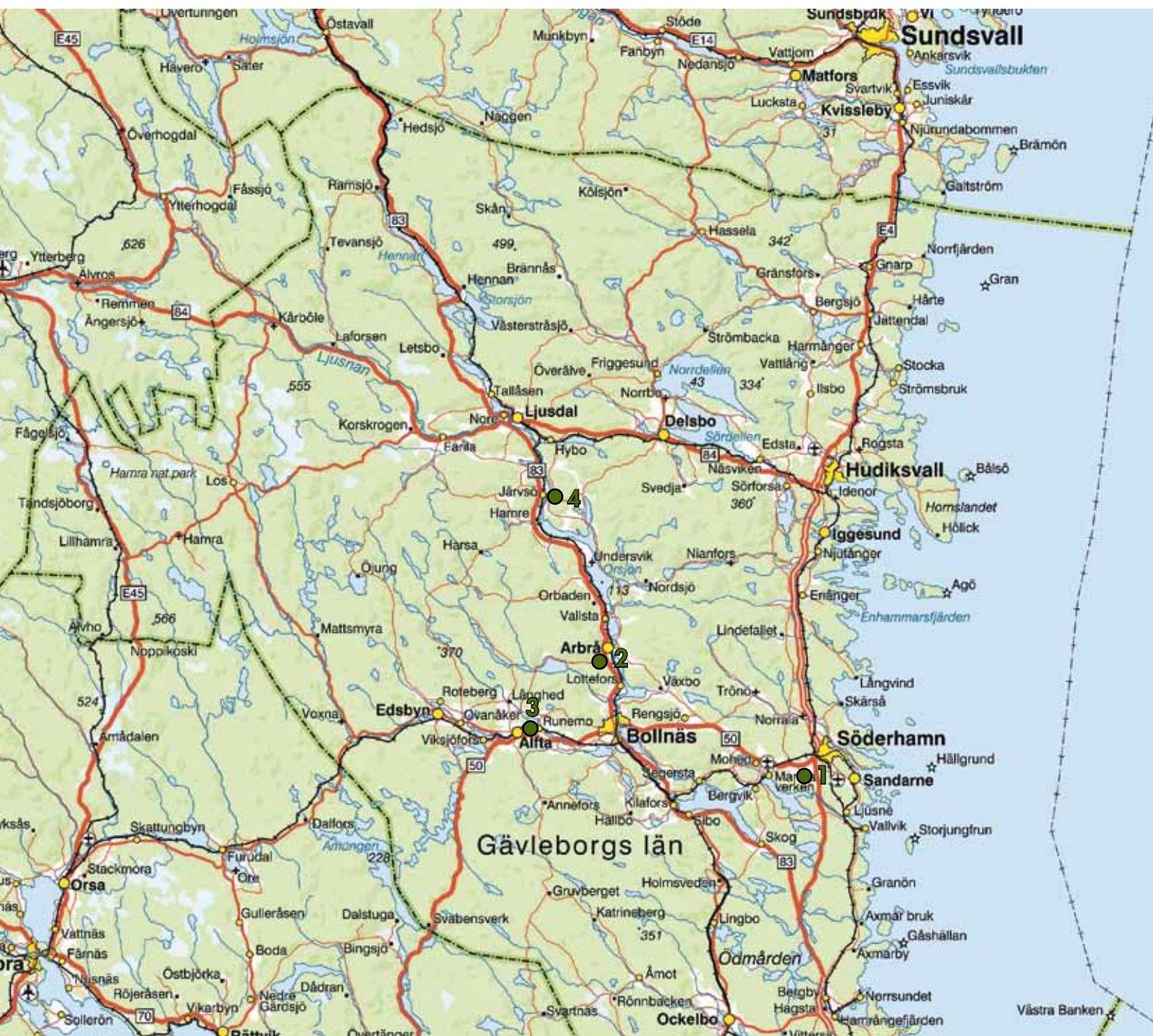
Bo på Hälsingegård är en kvalitetssäkring genom Föreningen Hälsingegårdar och garanterar upplevelser i kulturhistoriskt värdefull miljö. Bo på Hälsingegård erbjuder bekvämt boende i unika rum från olika tidsepoker, i originalmiljö eller varsamt restaurerade med genuin känsla. Frukost och sänglinne ingår.

Ol-Anders, Alfta.

BÖRJA DIN RESA BLAND HÄLSINGEGÅRDARNA PÅ ETT

besökscentrum

© Lantmäteriet

1. SÖDERHAMN

Hälsingegård Erik-Anders
Asta 726
826 92 Söderala
Telefon: 0270-28 79 41
info@erik-anders.se
www.erik-anders.se

2. BOLLNÄS

Träslottet
Koldemo 4051
820 10 Arbrå
Telefon: 0278-256 40
besokscentrum@bollnas.se
www.traslottet.se

3. OVANÅKER

Hälsingegård Ol-Anders
Runemovägen 6
822 92 Alfta
Telefon: 0271-200 22
besokscentrum@ovanaker.se
www.ovanaker.se/besokscentrum

4. LJUSDAL

Stenegård i Järvsö
Stenegård 4
820 40 Järvsö
Telefon: 0651-34 00 24
besokscentrum@ljusdal.se
www.stenegard.com

Ol-Anders i Alfta.

*Stenegård
i Järvsö.*

Foto: Pelle Nyberg

Erik-Anders i Söderhamn.

Hälsingegårdar på nätet:

www.halsingland.se

www.halsingegardar.se

Träslottet, Arbrå.

Jon-Lars, Alfta.

HÄLSINGE
GÅRDAR

VI SAMVERKAR KRING
VÄRLDSARVET HÄLSINGEGÅRDAR:

Länsstyrelsen
Gävleborg

Föreningen
Hälsingegårdar

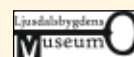

BOLLNÄS KOMMUN

Ljusdals Kommun

SÖDER
HAMN!

Hälsinglands
Museum

Europeiska unionens flagga
Finansierad av Europeiska
unionens Regionala Utvecklingsfonder

Leader
Hälsingebygden